

دانشگاه باقر العلوم (ع)؛ دانشکده علوم سیاسی و اجتماعی

پایان نامه کارشناسی ارشد

مبانی مشروعیت سیاسی در قرآن کریم

با تاکید بر آراء تفسیری حضرت آیت الله علامه جوادی آملی

استاد راهنما:

غلامرضا بهروزلک

استاد مشاور:

نجف لک زایی

نویسنده:

علی اکبر صفریپور

تاریخ نگارش:

۱۳۸۸

چکیده:

در این پژوهش مسئله اصلی: مبانی مشروعیت سیاسی در قرآن کریم است که با تأکید بر آراء تفسیر آیت الله جوادی آملی در دوره‌های مختلف تاریخی از جمله حکومت انبیای الهی؛ دوره حکومت نبوی (ص) دوره امامان معصوم (ع) و عصر غیبت امام معصوم (عج) مورد تحقیق و کنکاش قرار گرفته است. مشروعیت با حقانیت متضمن توانایی نظام سیاسی در ایجاد و حفظ این اعتقاد است که نهادهای سیاسی موجود مناسب‌ترین نهادها برای جامعه هستند و به دو موضوع متقابل اشاره دارد، یکی ایجاد حق حکومت برای حاکمان و دیگری شناسایی و پذیرش این حق از سوی حکومت شوندگان. مشروعیت الهی یعنی حاکمی فرمانروایی مشروع برای حکومت بر مردم دارد که به نحوی از فرمانروایی خداوند نشان گرفته باشد خداوندی که حاکمیتش بر جهان و انسان فراگیر، مطلق و بی‌چون و چراست. پس در این راستا نیم نگاهی هم به بحث انسان‌شناسی و هستی‌شناسی داریم که جهان و انسانی متعلق بحث حکومت و مشروعیت است که مخلوق، خلیفه الله و دائر مدار خلقت است. و در معرفت‌شناسی اصولی به دست می‌آید که به ما می‌گوید چگونه سیاست و دولت را مورد شناسایی قرار دهیم و تا چه حد انسان می‌تواند بر شناخت‌هایش تکیه کند. قرآن کریم گرچه درباره هم انبیاء گذشته به تصریح بحث ملک و فرمانروایی را ندارد اما با بیان حکومت و فرمانروایی برخی از انبیاء از جمله حضرت یوسف (ع) حضرت موسی (ع) حضرت داود (ع) و حضرت سلیمان (ع) بر مشروعیت الهی حکومت آنان صحه می‌گذارد. از همین منظر می‌شود تأکید کرد قرآن کریم در مورد مشروعیت حکومت حضرت ختمی مرتبت (ص) گرچه به صراحت بحثی نکرده اما وجوه متعددی از مشروعیت بر حکومت ایشان سایه افکنده است. مجموعه آنچه درباره مسئولیت‌های سیاسی - اجتماعی پیامبر اکرم (ص)، تخصیص اموال

ویژه به ایشان و وظایف مردم نسبت به حضرت در قرآن کریم آمده است همه بیانگر نصب الهی ایشان به مقام رهبری و امامت افزون بر رسالت و قضاوت می‌باشد. در نظر آیت الله جوادی آملی و بسیاری از مفسرین و با استناد به آیه ولایت، آیه تبلیغ، آیه اکمال دین و اتمام نعمت، آیه اولی الامر و آیه امامت حضرت ابراهیم (ع)، قرآن کریم درباره مشروعیت حکومت حضرت امیر مؤمنان علی (ع) هم به صراحت تام و درباره مشروعیت ولایت و حکومت دیگر ائمه با عنوان اولی الامر تصریح دارد. اما نقطه اوج و بحث انگیز این رساله بحث مشروعیت حکومت در عصر غیبت امام معصوم (ع) و مسئله ولایت فقیه است که بر خلاف مشروعیت انبیاء و ائمه معصومین (ع) که بجز مباحثی که اهل سنت برای مشروعیت پس از حکومت پیامبر (ص) داشتند، علمای شیعه تقریباً متفق القول بر مشروعیت الهی حکومت انبیاء و ائمه معصومین بودند. در عصر غیبت برخی از اندیشمندان تئوری حکومتی مشروعی را تصویر نکرده‌اند، عده‌ای از محققان شیعی برخی از شئون حکومتی امام معصوم را برای فقهای جامع الشرایط قائل شدند و بعضی هم (از جمله آیت الله جوادی آملی) به ولایت فقیه عادل اعتقاد یافته‌اند که ولایتشان به معنی رهبری است و کلیه شئون و مناصب اجتماعی را در بر می‌گیرد. نکته مهم‌تر اینکه این ولایت مشروعیت‌اش را از رأی مردم و انتخاب نمی‌گیرد بلکه انتصابی است (انتصاب الهی) و مردم در مشروعیت آن نقش ندارند همانطور که مردم در اعطای مشروعیت به ولایت رسول اکرم (ص) و امامان معصوم نیز نقش نداشته‌اند. نتیجه این پژوهش اینکه مشروعیت فقها الهی و با واسطه ائمه (ع) است و در برگیرنده مناصب سه گانه فتوا، قضاوت و ولایت می‌باشد.

واژگان کلیدی:

قرآن، تفسیر سیاسی، مشروعیت سیاسی، آیت الله جوادی آملی